

PROLOGAS

Bordo, 1859 m.

Vanduo buvo ledinis. Atrodė, šaltis skverbiasi iki kaulų smegenų. Odą daigstė tūkstančiai adatų, net kvapą gniaužė. Kai šaltis labai stiprus, jis ima deginti. Veidą, rodos, ryte rijo liepsnos, laižė jam skruostus, kaktą, lūpas. Jis taip apstulbo, kad pravėrė burną, ir į ją iškart siūbtelėjo dumblinas vanduo. Nurijęs gurkšni, vėl sulaikė kvėpavimą.

Viskas įvyko taip greitai! To diškio darbininko batai buvo platesni už palaikį pontoną. Pontono lentos jau nudilusios, slidžios, išklibusios. Užteko akimirką prarasti budrumą: vyras norėjo švilptelėti merginai, kuri žingsniavo kitu Garonos krantu.

Viena akimirka, ir nutiko nelaimė. Žmogus slystelėjo, loštelėjo atgal, ir nuaidėjo riksmas – kurtinamas, kupinas nuostabos, kone džiaugsmingas. Visi nustėro.

– O Dieve! Ten Šovjė!

Darbininkai stovėjo lyg suakmenėję. Jei būtum paklausęs kiekvieno atskirai, visi būtų prisipažinę, kad baiminosi šios akimirkos. Netgi nuo pat statybų pradžios. Pauelsas tvirti-

no, kad pastoliai tvirti, nesą jokios rizikos – to tilto statybos tebūsančios vaikų žaidimas! Visi patikėjo. Bent jau norėjo tikėti. Be to, Pauelsas dosniai mokėjo. Bordo mieste jis buvo vienas geriausių darbdavių. Galų gale jie didžiavosi, kad čia dirba. Metalinis tiltas sukels perversmą, rašė laikraščiai. Kavinėse, gatvėse žmonės šūksniais ragindavo darbininkus papasakoti ką nors daugiau.

– Tai gal pasakysit ką nors?

– Kada tas tiltas bus atidarytas?

Tai jiems glostė savimeilę, jie jautėsi atlieką žygdarbį. O ką ir kalbėti apie visus įkvepiantį dvidešimt šešerių metų inžinierių, kuris netausojo jėgų – į statybų aikštelę atvykdavo pirmas ir visiems išsiskirsčius užrakindavo vartus. Tas Giustavas Eifelis – tikras energijos ir minčių vulkanas! Aišku, jo pavardė skambėjo vokiškai, nors pats sakėsi esąs burgundietis. Bet iš tikrųjų tai niekam nerūpėjo. Statybų aikštelėje tautybių nėra – tik dirbantys žmonės.

Čia darbavosi ir Šovjė. Net buvo vienas uoliausiai triūsiančių darbininkų. Beje, Eifelis greitai atkreipė į jį dėmesį – pasiklivė vyruko nuovoka, jo prigimtinė intuicija. Juk argi ne Šovjė inžinierių įspėjo, kad pastoliai ilgai nelaikys?

– Reiktų šnektelėti su ponu Pauelsu. Juk jis čia šeiminkas! Žinot, tereikia kiek daugiau medienos.

– Pasirūpinsiu tuo, – pažadėjo Eifelis.

Deja, lyg į sieną atsitrenkė.

– Apie tai negali būti nė kalbos! – užriaumėjo Pauelsas, nė neišklausęs inžinieriaus nuogastavimų.

– Bet, pone, jei kartais įvyktų nelaimė, už ją atsakyti tektų jums!

– Tik jau nereikia! Kiekvienas pats atsako už savo saugumą, mano mielas bičiuli. Be to, darbus statybų aikštelėje prižiūrite jūs. Visa tai man jau ir taip pakankamai brangiai atsieina. Ir priminsiu, kad būtent jūs gaunate didžiausią algą.

Giustavas Eifelis grįžo nieko nepešęs, bet darbininkai ant jo nepyko.

– Bent jau pamėginote, pone Eifeli, – paguodė Šovjė.

Giustavas paplojo jam per petį.

– Tik būk atsargesnis, gerai, Žili?

– Aš lengvas kaip ešeriukas! – nusijuokė darbininkas.

Ir štai ne kas kitas, o Šovjė klaikiai rėkdamas stačia galva pūkstelėjo į upę. Viskas įvyko taip greitai, kad Giustavas net nespėjo pamąstyti. Antraip negi būtų šokęs iš paskos?

Inžinierius nėrė žemyn nė nenusiavęs batų.

Akimirką sukaustė šaltis, bet jis įstengė sukaupti valią. Nors vanduo buvo rudas, dumblinas, pastebėjo grimztantį Šovjė. Net įžiūrėjo nuostabos kupiną žvilgsnį, kuriuo šis į jį spoksojo. Jiems pasisekė – tokiu metų laiku upė buvo gana sekli. Per keletą sekundžių Eifelis per juosmenį apkabino tą dvigubai už save aukštesnį žaliūką ir iš visų jėgų atsispyrė nuo Garonos dugno. Ir vėl pasisekė – atsirėmė į lentą, nukritusią nuo pastolių pirmomis statybų dienomis.

Giustavui atrodė, kad į viršų kyla visą amžinybę. Sakoma, tokiomis akimirkomis, prieš pat mirtį, pro akis pralekia visas gyvenimas. Bet Eifelis atsiminimus vijo šalin. Dar ne laikas suvedinėti sąskaitų su Dievu. Jis suspės iškilti į paviršius.

Į plaučius plūstelėjęs oras nudegino dar skaudžiau. Abu vyrai rijo jį lyg skystą lavą, o pasiekę krantą ėmė vėmti.

Pakrantėje jau būriavosi minia darbininkų, – visi pripuolę padėjo jiems išlipti iš vandens. Apsivertęs ant nugaros Šovjė pažvelgė į dangų ir nusišypsojo.

– Tai, sakai, lengvas kaip ešeriukas?

Šovjė skausmingai nusijuokė ir ėmė kalenti dantimis.

– Bet kas gali apsirikti, pone Eifeli. Tačiau vienas dalykas nekelia abejonių – jūs tikras didvyris!

Gūžtelėjęs pečiais Giustavas užsimerkė. Dar niekada oras jam neatrodė toks švelnus.

1

Paryžius, 1886 m.

– Pone Eifeli, amerikiečiams jūs esate didvyris!

Koks įdomus akcentas... Garsai aptakūs, nutęsti, kalbėse-
na trūkčiojanti. Eifelį visuomet domino, kaip susiformuoja
akcentai. Gal tai susiję su klimatu ar reljefu? Negi saulė vei-
kia kai kurias balses, o lietus – priebalses? Galbūt amerikie-
čių tartis – tai anglų, airių ir olandų akcentų mišinys? Gal
ir taip, bet ar visos tos kalbos išsivystė iš vienos kalbos? Iš
kokios nors pirminės struktūros?

„Griaučiai...“ – mąstė Eifelis, įdėmiai žvelgdamas į kom-
plimentus beriančias putlias lūpas.

Tiesą sakant, jis jau pusę amžiaus buvo atsidėjęs griau-
čiams. Dėl jų atsisakė beveik visko – šeimos, meilės, atosto-
gų. Žinoma, tie šlaunikauliai iš metalo, o blauzdikauliai –
plieniniai. Bet juk ta gana juokingai apsirengusi aukšta
žalsva moteris, iškilusi priešais susirinkusią minią, – Eifelio
dukra, argi ne taip? Juk būtent jis sukūrė jos slapčiausią, in-
tymiausią karkasą.

– Giustavai, ar kas nors negerai? – sušnabždėjo Žanas. – Atrodai lyg Švenčiausiąją Mergelę išvydęs.

– Mergelę... Jau nebeilgai ji bus mergelė...

Atsitokėjęs Eifelis prisiminė, kur yra, su kuo ir kodėl.

Ničnieko nepastebėjęs ambasadorius Miliganas Makleinas toliau sau postringavo su tuo siaubingu akcentu, o nusegamomis apykaklėmis pasidabinę ūsuoti klausytojai svyravo iš nuobodulio.

– Jūs kukliai teigiate sukūrus tik vidinį Laisvės statulos karkasą. Tačiau būtent toji konstrukcija yra ir bus vertingiausia jos dalis.

Keli seniokai atsisuko į Eifelį ir pažvelgė į jį neslėpdami susižavėjimo. Šis kone panūdo parodyti jiems liežuvį, bet buvo pažadėjęs elgtis deramai. Žanas Kompanjonas jo netgi maldavo.

„Giustavai, tai neatsiejama nuo tavo misijos.“

„Puikiai žinai, kad į pagerbtuves man nusispjaut.“

„Bet ne man, ne mums, ne *Eifelio imonei*. Tad jei nėra dėl savęs, tai...“

„Padaryk tai dėl manęs, – pridūrė jo dukra Klerė, įžengusi į kabinetą, kai jis negrabiai bandė užsirišti peteliškę. – Ir leisk, padėsiu, nes suglamžysi apykaklę, tėti...“

Giustavas Eifelis mėgo dirbti, o ne sukiotis salonuose. Niekada negalėjo pakęsti padlaižių, reveransų, nepatiklių ministrų gudravimų ir ambasadų alkovų. Tačiau Kompanjonas teisus: reikia laikytis žaidimo taisyklių. Be to, jeigu taip gali pradžiuginti savo brangiąją dukrelę...

– Ši statula atlaikys visus vėjus, visas audras, ji stovės čia ir po šimto metų!

– Labai tikiuosi, mulki! – gana garsiai sumurmėjo Eifelis, ir Kompanionas kumštelėjo jam į šoną.

Žengęs žingsnį į priekį, inžinierius nusišypsojo ambasadoriui:

– Ilgiau. Ji stovės kur kas ilgiau nei šimtą metų...

Garbūs klausytojai prunkštelėjo ir ėmė kosčioti. Visi pagalvojo – o tas Eifelis šmaikštus! Giustavas žvelgė į juos apsimestinais maloniai. Jiems tiek nedaug tereikia...

Naudodamasis proga, kad dienos herojus atsidūrė priekyje, ambasadorius priėjo ir atkišo medalį.

Eifelis nustebo, kad medalis toks mažas. Per daugelį metų gavo jų devynias galybes. Visi tie Prancūzijos, regioniniai, kolonijiniai apdovanojimai voliojosi stalčiuje, po kurį labai mėgo raustis vaikai per pusiaugavėnį. Šis medalis ne itin išsiskirs iš kitų.

„Ir visa tai dėl šito...“ – pagalvojo Eifelis ir pasisuko į „savo“ statulą. Bet ar jina tikrai jo? Jos forma, žavesys, žvilgsnis, išdidi laikysena – visa tai sukūrė skulptorius Bartoldis. Nuo šiol ją matys į Niujorko uostą plaukiantys keleiviai. Ji bus pirmoji jų sutikta amerikietė. Tačiau ką jie laikys autoriumi – skulptorių ar inžinierių? Kuris iš jų – menininkas, tikrasis kūrėjas? Argi menas – ne tai, kas lieka paslėpta, nerodoma? Kas yra visi tie tiltai ir viadukai, kuriuos jis pastatė per pastaruosius trisdešimt metų – meno kūriniai ar tiesiog objektai? Gal jau laikas sukurti griaučius, karkasą, kuris pats būtų atskiras statinys? Kuris būtų griaučių revanšas ir triumfas?

Iš minčių Eifelį pažadino skaudokas smigtelėjimas. Negi ambasadorius taip pasielgė tyčia? Gal pastebėjo išsiblaškiusį

laureato žvilgsnį ir smeigė medalį į dešinę krūtinės pusę, o smeigtuką sulaikė iki odos likus vos keliems milimetrams?

Iš amerikiečio išraiškos neatrodė, kad būtų ką nors pastebėjęs, tad Eifelis pasistengė išlaikyti ramų veidą.

– Amerikos žmonių ir jos vertybių vardu skelbiu jus Jungtinių Amerikos Valstijų garbės piliečiu! *God Bless America!*

– *God Bless America!* – choru pakartojo publika.

Prancūzas būtų jį apkabinęs. Ambasadorius suspaudė Eifelį glėbyje ir pabučiavo į abu skruostus. Giustavas sustingo. Jo senas vokiškas kraujas visada užvirdavo, kai kas nors elgdavosi pernelyg familiariai. Tie amerikiečiai išties trykšte trykšta entuziazmu! O dar ta smarvė iš burnos, Viešpatie Dieve!

„Valgėte varlių, pone ambasadoriau?“

Žinoma, jis nieko nepasakė, bet, o Dieve, kaip magėjo...

* * *

– Tas jankis dvokė česnakais! Buvo siaubinga!

– Buvo matyti iš tavo išraiškos... Tikiuosi, niekas nieko nepastebėjo...

Eifelis nužvelgė susirinkusius žmones – šie siurbčiojo šampaną.

– Šitie? Jie akli ir kurti...

Prie Eifelio pripuolęs senas akademikas šiltai paspaudė jam ranką ir sumurmėjo kažkokį komplimentą, bet, kadangi neturėjo dantų, jo suprasti buvo neįmanoma.

– Bet ne nebyliai... – pridūrė Kompanjonas, žiūrėdamas į tolyn krypuojantį senolį žaliu kostiumu.

– Na gerai, pakaks, – nusprendė Eifelis ir pasuko link drabužinės.

– Giustavai, palauk!

– O ko laukti? Visi tie žmonės tauškia niekus. O tu puikiai žinai, kad negaliu pakęsti plepalų...

Kompanionas atrodė įsitempęs – lyg baimintųsi, kad Eifelio elgesys jiems pridarys bėdų. Jau daugybę metų jis gludina aštrius kampus, glaisto Giustavo įžiebtus konfliktus. Labai nedėkingas darbas: Giustavas – jo verslo partneris, o ne koks valdovas. Tačiau pats Eifelis to nesupranta. Jų draugystė – nes jie išties draugai – pagrįsta keistu priklausomybės ir tarpusavio supratimo santykiu. Juodu tarsi aklašis ir paralitikas. Šiandien, pavyzdžiui, Giustavas neturėtų elgtis taip nerūpestingai. Juk lipdamas Sen Honorė Priemiesčio gatvėje įsikūrusios Jungtinių Valstijų ambasados laiptais jį įspėjo: susirinks aukštuomenė. Vadinas, kalbama apie būsimas sutartis.

„Sutarčių mums nereikia...“

„Mums *visada* jų reikia! Iškart matyti, kad sąskaitas tvarkai ne tu, Giustavai.“

„Kaip tik dėl to tapau tavo partneriu. Man skaičiai – tai matmenys, o ne banknotai...“

Vis dėlto Kompanionas buvo teisus. Šįvakar po Amerikos vėliava susirinko miesto elites. Dabar ne laikas rodyti kaprizus.

– Visi tik ir kalba apie Pasaulinę parodą, žinai? Vyks po trejų metų. Kitaip tariant, rytoj...

Giustavas apsimetė neišgirdęs. Čiupęs šampano taure, susiraukė.

– Pastebėjai? Šampanas šiltas. Jau tie amerikiečiai...

Griebęš Eifelį už rankos, Kompanjonas grubokai stumtelėjo jį į salės kampa. Juodu sustojo prie seno paveikslo, kuriame buvo pavaizduotas Ontarijo ežero pakrantėje įsikūręs Keip Vinsento miestas. Pasenusi, sustingusi scena – kaip ir salonus lankantys fantomai. Kompanjonas parodė į nugarą atsukusį aukštą vyrą – šis, regis, nekantraudamas nenustygo vietoje.

– Tas ilgšis, štai ten – jis iš Užsienio reikalų ministerijos. Sako, Fresinė nori paminklo, kuris 1889 metais reprezentuotų Prancūziją.

– Paminklo?

Matydamas, kad pagaliau prikaustė inžinieriaus dėmesį, Kompanjonas kalbėjo toliau:

– Taip! Ketina pastatyti jį Piuto priemiestyje, prie Paryžiaus vartų. Beje, jie norėtų, kad paminklą būtų galima pasiekti metropoliteno geležinkeliu, kaip Londone. Traukiniu, kuris važiuotų po Sena.

Tai išgirdęs Eifelis iškart pažvalėjo.

– Gerai, *labai* gerai!

Kompanjonas pajuto, kad pagaliau laimės.

– Matai, atėjom čia ne veltui! Reikėtų susisiekti su ministerija ir pasiūlyti jiems projektų, planų.

– Metro projektų? Tu teisus. Pasidomėk plačiau.

– Ne, ne metro, Giustavai! Paminklo...

Kai Giustavas užsispirdavo, niekas negalėdavo jo perkalbėti.

– Idėja apie metro nėra nauja. Be to, žmonės prie jo jau dirba, – pridūrė Kompanjonas.

Eifelis

– Ir kiek tie žmonės pasistūmėjo? – paklausė Eifelis vilkdamasis palta.

Kompanionui teko prisipažinti, kad nežino.

Inžinierius šypsodamasis iš tolo nusilenkė ir santūriai mostu atsisveikino su keletu svečių, pastebėjusių, kad jis išeina. Pamatęs, kad kai kurie jau žingsniuoja artyn, ėmė atbulomis trauktis ir išėjo į ambasados kiemą. Kompanionas mynė jam ant kulnų. Mintimis Giustavas jau buvo visai kitur. Metro! Reikia perspjauti anglus! Jau įsivaizdavo tunelius, metalinius karkasus, milžiniško slieko griaučius!

– Pasidomėk plačiau, sakau. Iš paminklo – jokios naudos. O metro... štai kur gražus projektas! *Tikras* projektas!

2

Bordo, 1859 m.

Pauelsas nežinojo, dėl ko niršo labiau: dėl Šovjė nutikusios nelaimės, dėl neapgaltoto Giustavo Eifelio poelgio ar dėl to, kad per savo paties šykštumą vos išvengė tikros dramos. Jam artinantis prie dviejų ant kranto gulinčių vyrų, darbininkai prasiskyrė. Jie žvelgė į jį ir su pagarba, ir su pasibjaurėjimu. Vis dėlto Pauelsas – viršininkas...

– Kuo jūs save laikote, dėl Dievo meilės? Jums nereikėjo šokti!

Eifelis pradėjo keltis, ir labiau instinktyviai nei atjausdamas Pauelsas ištiesė ranką ir padėjo jam atsistoti.

– Juk sakiau, pone Pauelsai. Jei turėtume daugiau medienos, pastatytume platesnius pastolius, ir žmonės į vandenį nekristų...

Darbininkai murmėdami pritarė, bet niekas nedrįso kalbėti. Jie nežinojo, ar gali atvirai palaikyti inžinierių.

– Jau šimtą kart sakiau: negaliu viršyti biudžeto!

Darbininkai sustingo, laukdami, ką atkurs inžinierius. Rodydamas į juos Eifelis ramiai tarė:

– O man reikia visų mano vyrų...

Pauelsas suprato, kad vaikšto peilio ašmenimis. Ko jau ko, o maišto jam nereikia! Tuomet biudžetas tikrai nukentėtų. Be to, jis irgi privalo pateikti ataskaitas. Priėjęs paėmė Eifelį už parankės, tarsi būtų salone, ir šnibžtelėjo it koks sąmokslininkas:

– Bet jūsų vaikinai nežuvo.

Jis parodė į Šovjė. Darbininkas vis dar šypsojosi žvelgdamas į dangų, lyg negalėdamas atsidžiaugti, kad gerasis Dievulis leido pagyventi ilgiau. Eifeliui neliko nieko kita, kaip tik linktelėti.

– Tad liaukitės kvaršinęs man galvą su ta savo mediena!

– Tuomet aš pats tuo užsiimsiu! – piktai atrėžė Giustavas.

– Pats tuo užsiimsit? Kas čia per nesąmonė?

Pauelsui stebint, Eifelis įsisupo į antklodę ir apsigręžęs ėmė žingsniuoti tolyn.

– Bet kurgi jūs einat?! Ir išsidžiovinkit drabužius, dėl Dievo meilės! Dabar ne laikas sirgti!

Jei būtų galėjęs matyti savo inžinieriaus veidą, Pauelsas būtų išvydęs piktdžiugišką šypseną. Eifelis mėgo iššūkius, o dabar kaip tik toks ir pasitaikė. Šiaip ar taip, juk diena prasidėjo nuo to, kad jis išgelbėjo gyvybę skendusiam žmogui! Tad stoti prieš turtingiausią Bordo miestelėną tebus vaikų žaidimas.

– Eifeli, grįžkite! – šaukė Pauelsas, praradęs visą savo autoritetą. – Maldauju, nekrėskit kvailysčių!